

AC+UARIA

ODBORNÁ SMĚRNICE č.5 TESTOVÁNÍ POSTAČITELNOSTI REZERV NEŽIVOTNÍHO POJIŠTĚNÍ

Schváleno Výborem České společnosti aktérů dne
15 listopadu 2016 s účinností od 1. ledna 2017

Zároveň k tomuto datu nahrazuje původní směrnici č.5.

Obsah

1. Úvod.....	3
2.Obecné principy	3
3. Předmět testování	3
4.Účetní hodnota pojistných závazků	3
5.Odhad budoucích peněžních toků	4
6. Homogenita a segmentace	4
7. Hranice smluv	5
8. Zajištění	5
9. Diskontování.....	6
10. Předpoklady	6
11. Frekvence testování	6
12. Zjednodušení	7
13. Definice postačitelnosti a kroky při nepostačitelnosti.....	7
14. Požadavky na dokumentaci.....	7
15. Legislativa	8

1. Úvod

Účelem této směrnice je poskytnout aktuárům postup pro posouzení, zda výše účetních technických rezerv je postačitelna ke splnění závazků pojišťovny vyplývajících ze smluv neživotního pojištění a aktivního zajištění („postačitelnost“). Směrnice je aktualizací předchozí směrnice ČSpA č.5, platné od roku 2005.

Směrnice je závazná pro plně členy České společnosti aktuárů (dále jen „aktuáry“).

2. Obecné principy

Směrnice respektuje požadavky na test postačitelosti dle mezinárodního účetního standardu IFRS 4 pro pojistné smlouvy §15 - 19. Zároveň bere v úvahu požadavek vyhlášky [2] na dostatečnost výše technických rezerv a požadavek zákona o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

Směrnice vychází z, a dále rozvíjí zásady standardu IAS 37, který požaduje, aby společnost při stanovení výše rezervy:

- a) vzala v úvahu veškerá související rizika a nejistoty, aniž by vytvořila rezervu v nadměrné výši,
- b) upravila závazek s použitím diskontní sazby odpovídající aktuálnímu tržnímu ocenění hodnoty peněz,
- c) vzala v úvahu budoucí interní i externí události, například legislativní změny, pokud existují dostatečně objektivní důkazy jejich uskutečnění.

Směrnice respektuje požadavky mezinárodních účetních standardů, aby test postačitelosti technických rezerv neživotního pojištění byl proveden na základě aktuálních odhadů veškerých budoucích peněžních toků z pojistných smluv.

Směrnice vykládá test postačitelosti jako aktuárskou službu dle SAP1 [7].

Tato směrnice se pro zajistitele aplikuje obdobně jako pro pojistitele.

3. Předmět testování

Předmětem testování je posouzení postačitelosti technických rezerv na pokrytí příslušných budoucích peněžních toků.

Test porovnává účetní hodnotu pojistných závazků (A) s odhadem současné hodnoty budoucích peněžních toků plynoucí z uzavřených pojistných smluv (B).

DEFINICE A

Za účetní hodnotu pojistných závazků je považován součet technických rezerv neživotního pojištění, viz bod 4 této směrnice.

DEFINICE B

Odhad současné hodnoty budoucích peněžních toků zahrnuje všechny peněžní toky související s dosud uzavřenými pojistnými smlouvami, viz bod 5 této směrnice.

4. Účetní hodnota pojistných závazků

Účetní hodnota pojistných závazků představuje součet následujících typů technických rezerv:

a) Rezervy na pojistná plnění nevyřízených pojistných událostí („škodní rezervy“) tj. rezervy na nahlášené, ale nezlikvidované pojistné události (rezerva RBNS) a rezervy na vzniklé, ale nenahlášené pojistné události (rezerva IBNR), včetně části rezervy na náklady spojené s likvidací pojistných událostí.

Rezervy vztahující se k budoucím událostem („rezervy pojistného“), zahrnující rezervy na nezasloužené pojistné a rezervy na hrozící ztráty).

b) Ostatní technické rezervy, jako například Rezerva na bonusy a slevy či Rezerva na závazky Kanceláře. Součet výše uvedených rezerv je následně snížen o časové rozlišení pořizovacích nákladů.

Ostatní technické závazky neživotního pojištění jsou v testu posouzeny alespoň kvalitativně, nevyžaduje-li jejich významnost (materialita) jinak.

Technické rezervy kryjící závazky, které neexistují k rozhodnému datu, nejsou předmětem testování.

5. Odhad budoucích peněžních toků

Tato směrnice nepředkládá vyčerpávající návod na stanovení odhadu budoucích peněžních toků postačitelnosti rezerv, ale poskytuje zásady a doporučení, které by měly být v testu zohledněny.

Jako odhad budoucích peněžních toků pro účely této směrnice se použije součet současných hodnot projektovaných peněžních toků z dosud uzavřených pojistných smluv. Jedná se zejména o toky:

a) budoucího pojistného nad rámec rezervy na nezasloužené pojistné, které přísluší uzavřeným pojistným smlouvám až do hranice pojistné smlouvy uvedené v bodu 7 této směrnice („nepředepsané zavázané pojistné“),

b) pojistného plnění,

c) regresů pojistného plnění,

d) budoucích počátečních (např. provize související s nepředepsaným zavázaným pojistným), správních, likvidačních a dalších souvisejících nákladů,

e) odvodů či příspěvků,

f) bonifikací plynoucích z pojistných smluv.

V případě toků pojistného plnění, regresů a nákladů je nutné odlišit, zdali se vztahují ke škodním událostem již vzniklým nebo ke škodním událostem budoucím, plynoucích ze současných smluv dle hranice definice kontraktu, viz bod 7.

Toky související s pasivním zajištěním nejsou v tomto testu brány v úvahu, viz též bod 8.

Pro stanovení finančních toků se použijí vhodné statisticko-pojistné metody. Při volbě metody by měla být posouzena její adekvátnost a stálost.

Odhad budoucích peněžních toků nemůže být nižší než střední hodnota těchto toků, očekávaná na základě reálných předpokladů. Odhad toků by zároveň měl být v souladu s rizikovým apetitem společnosti.

Pokud společnost explicitně zvolí nějakou vyšší mez než střední hodnotu, uvede toto aktuár v dokumentaci testu postačitelnosti. Zároveň vždy uvede případné změny zvolené meze oproti předchozím testům včetně jejich odůvodnění.

6. Homogenita a segmentace

Tato směrnice definuje tři požadované úrovně segmentace

a) Segmentace pro vyhodnocení postačitelnosti

O segmentaci pojistného kmene pro ověřování postačitelnosti IFRS uvádí, že test má být prováděn na souborech smluv vystavených obdobným rizikům a spravovaným jako jediné portfolio. V rámci tohoto kritéria si společnost může zvolit přesnou definici segmentů, na jejichž úrovni vyhodnocuje (ne)postačitelnost rezerv.

Společnost pokračuje v segmentaci používané ve stávajícím testování, pokud nemá závažný důvod k její změně. Změna segmentace je většinou považována za změnu účetní metody.

b) Segmentace pro výpočet očekávané hodnoty finančních toků (výpočetní segmenty)

Pro výpočet očekávané hodnoty budoucích finančních toků by měly být závazky rozděleny do výpočetních segmentů tak, aby je bylo možné považovat za homogenní a zároveň umožňovaly provádět robustní odhady.

Z důvodu zajištění homogenity chování segmentu i adekvátnosti použitých metod výpočtu by testovací segmenty měly být v případě vhodnosti rozděleny dle následujících až tří kritérií:

- segmentace dle typu rezervy (zejména škodní rezerva, rezerva pojistného),
- segmentace dle homogenity pojištěných rizik,
- segmentace dle typu škod (normální škody, velké jednotlivé škody, katastrofické škodní události, rentové škody).

Vyžaduje-li to chování jednotlivých závazků, pak se výpočetní skupiny rizik mohou lišit pro jednotlivé typy rezerv. Je-li některá nemateriální skupina rizik nedostatečná pro použití pojistně-matematických metod, pak je nutné použít aktuárský úsudek pro posouzení postačitelnosti rezerv.

c) Segmentace zobrazení výsledků pro účely dokumentace (výsledkové segmenty)

Aktuár si může sám zvolit detail vykazování výsledků testu postačitelnosti. Doporučeným minimem je rozdělení dle typů rezerv a na pojistná odvětví. Zvolený detail by aktuár neměl měnit, nemá-li k tomu závažný důvod.

Segmenty pro vyhodnocení postačitelnosti, výpočetní segmenty a segmenty vykazování se nutně nemusí shodovat.

7. Hranice smluv

V testu postačitelnosti se berou v úvahu očekávané peněžní toky ze stávajících pojistných smluv související se závazky a pohledávkami, které vzniknou během pojistného období až do hranice smlouvy definované níže. Zároveň se berou v úvahu v budoucnu očekávané peněžní toky související se závazky a pohledávkami, které již vznikly na stávajících a minulých pojistných smlouvách.

Hranicí smlouvy se zpravidla rozumí hranice blíže specifikovaná v [3]. Pokud toto určení hranice není v souladu s účetní praxí pojišťovny a aktuár zvolí jinou specifikaci hranice smlouvy, je třeba její přesnou definici zdokumentovat, včetně prokázání konsistence zvoleného přístupu s účtováním výnosů a nákladů z pojistných smluv.

8. Zajištění

Test postačitelnosti se v základní podobě vždy provádí na hrubé výši technických rezerv a peněžní toky související s pasivním zajištěním nejsou v tomto testu brány v úvahu. V souladu se standardem [5] vzhledem k oddělenému účtování zajištěných aktiv není otázka zajištění primárně předmětem testování postačitelnosti technických rezerv (tzn. zaúčtovaných závazků).

Mezinárodní účetní standardy nad rámec testu postačitelnosti technických rezerv předepisují test snížení hodnoty zajistných aktiv („impairment test“). Dále je možné vliv zajištění zohlednit formou doplňkového testu postačitelnosti na základě rezerv a peněžních toků po vlivu zajištění, či kvalitativním zhodnocením vhodnosti struktury zajistných programů.

9. Diskontování

Při projekci budoucích peněžních toků se pro účely diskontování při stanovení současné hodnoty těchto budoucích finančních toků doporučuje použití bezrizikové úrokové míry. V případě použití jiné úrokové míry by tato neměla převyšovat očekávanou míru výnosů z portfolia aktiv kryjících příslušné závazky, a to včetně zohlednění rizika selhání protistran.

Pokud není diskontování použito, je nutno dokázat, že se tím odhad ocitá na bezpečné straně.

10. Předpoklady

Při odhadu budoucích peněžních toků se užívají zpravidla metody uvedené v příslušných interních směrnících pro tvorbu technických rezerv pojišťovny při účetní závěrce na konci účetního období. Přitom je zejména nutné dohlédnout, aby užití početní podklady odpovídaly nejlepší predikci budoucího vývoje škod.

Při testování musí být zohledněny:

- reálný odhad budoucích škodních nároků,
- veškeré náklady spojené s existujícím portfoliem za předpokladu pokračování společnosti v podnikání (going concern) a to jak relevantní ziskatelské, tak administrativní i likvidační náklady,
- budoucí inflace škodních nároků,
- schválené legislativní změny relevantní pro výpočet výše závazků.

Aktuár by dále měl v testu zvážit:

- trendy vývoje škodovosti (trendy ve frekvenci i průměrné škodě),
- změny ve struktuře portfolia,
- možnou odlišnost chování nového obchodu a obnovených smluv,
- sezónnost škod,
- existenci rozdílných předpokladů pro odhad závazků z předepsaného a nepředepsaného pojistného (například v ziskatelských nákladech či příspěvcích do Fondu zábrany škod),
- sezónnost předpokladů pro katastrofické škody,
- vliv storen uvnitř pojistného období na reálnou hodnotu finančních přítoků,
- odlišnost chování rentových škod, extrémních a katastrofických škod od škod běžných,
- dopady připravovaných legislativních změn.

11. Frekvence testování

Jak vyplývá z [2], výše technických rezerv musí být v každém okamžiku dostatečná do té míry, aby společnost byla schopna dostávkým závazkům, které vyplývají z pojistných smluv a které lze rozumně předpokládat.

Zákon ani související vyhlášky takto vymezenou postačitelnost rezerv podrobněji neupravují. Test postačitelnosti se provádí vždy minimálně jednou ročně k okamžiku roční účetní závěrky. V případě provádění testu k jinému datu než k datu roční účetní závěrky je nutné adekvátně zohlednit případné metodické rozdíly vyplývající z neukončeného účetního období.

12. Zjednodušení

Tato směrnice připouští zjednodušení dvojího typu.

V prvním případě se jedná o zjednodušení pro výpočetní segmenty s relativně malými objemy závazků či s objektivními nedostatky v datech, na kterých není rozumně samostatně aplikovat pojistně-matematické metody. V těchto případech lze například zvolit méně podrobnou segmentaci, než je vyžadováno v bodě 6b), a tak například na úkor relativně malé ztráty homogenity sloučit tyto segmenty s jinými. V těchto případech lze použít i jiný aktuárský úsudek k posouzení přiměřenosti. Při takovémto zjednodušení by měl aktuár odhadnout a zdokumentovat jeho dopad.

Druhým typem zjednodušení je případ, kdy prokazatelně opatrné zjednodušení dokazuje postačitelnost rezervy. V tomto případě je možné takovéto zjednodušení použít bez nutného vyčíslení jeho dopadu.

13. Definice postačitelnosti a kroky při nepostačitelnosti

Účetní neživotní technické rezervy jsou v daném segmentu (viz bod 6a) z definice nepostačitelné, pokud je účetní hodnota pojistných závazků v tomto segmentu (definice A v bodě 3 nižší, nežli odhad budoucích peněžních toků plynoucí z uzavřených pojistných smluv v tomto segmentu (definice B v bodě 3)

Postačitelnost stačí vyhodnocovat souhrnně na segmentech definovaných v bodě 6a), ačkoliv detail zobrazení výsledků pro účely dokumentace může být dle bodu 6c) této směrnice vyšší.

V případě, že test prokáže nepostačitelnost účetních rezerv vzhledem k očekávaným peněžním tokům na úrovni jednoho nebo více segmentů definovaných v bodě 6a), je aktuár povinen upozornit společnost a navrhnout opatření v návaznosti na toto zjištění (např. navýšení rezerv, tvorba jiné rezervy, snížení časového rozlišení pořizovacích nákladů) v souladu s účetní politikou společnosti.

V případě, že nepostačitelnost vychází pouze na úrovni dílčích výpočetních segmentů, jedná se o závažné zjištění, které by mělo být součástí zprávy o testu postačitelnosti rezerv (viz bod 14).

Je-li výsledkem testu postačitelnost rezerv, nedochází ke snížení neživotních technických rezerv.

14. Požadavky na dokumentaci

Výsledkem testu by měla být písemná zpráva obsahující výrok o (ne)postačitelnosti rezerv, dokumentaci výsledků a způsobu jejich testování. Dokumentace by měla být v souladu s článkem 4 v SAP 1 [7].

Součástí dokumentace výsledků testu by mělo být:

- a) vyjádření ke všem závažným zjištěním v průběhu testování,
- b) kvalitativní zhodnocení výpočetního modelu pro testování postačitelnosti a jeho rizik,
- c) zhodnocení platnosti předpokladů (bod 10) včetně citlivosti výsledku (postačitelnost ano/ne) na jejich změnu,

- d) způsob alokace nákladů,
- e) použitá zjednodušení (bod 12),
- f) vyjádření k riziku latentních událostí (ENID),
- g) zhodnocení datové kvality.

Metodika testu by měla být zdokumentována v písemné formě, a to včetně:

- a) metodiky odhadu hodnoty budoucích peněžních toků (bod 5) použitého v testu (tzn. včetně případné rizikové přírážky, je-li v odhadu obsažena), včetně zvolené segmentace pro výpočet (6a)),
- b) způsob ustanovení předpokladů (bod 10),
- c) kritéria vyhodnocení postačitelnosti, včetně segmentace použité v tomto vyhodnocení,
- d) postupu, který byl případně uplatněn k odstranění nepostačitelnosti rezerv, včetně metod určení výše rozpuštění odložených pořizovacích nákladů či výše dotvářené rezervy vyrovnávající tuto nepostačitelnost,
- e) včetně popisu provedených změn metodiky testu.

Každý vykonavatel testu postačitelnosti rezerv by se měl vyjádřit, zdali test vykonal v souladu s touto směrnicí, a případné odchylky od směrnice je povinen popsat v kvalitativní části testu.

15. Legislativa

[1] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o účetnictví“)

[2] Vyhláška č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovny

[3] Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pojišťovnictví“)

[4] Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o povinném ručení“)

[5] International Financial Reporting Standard 4, vydaný International Accounting Standards Board („IFRS 4“)

[6] International Accounting Standard 37, vydaný International Accounting Standards Board („IAS 37“)

[7] Standard aktuárské praxe 1 (SAP1)